

Dănuț Mănăstireanu

Coordonator

TRANSFIGURĂRI

9 dialoguri într-o devenire

Prefață de Dănuț Mănăstireanu

Postfață de Teofil Stanciu

Oradea, 2024

MARIANA SAIN-MORAR, *Joc inteligent (Intelligent Game)*

Prefață

Dănuț Mănăstireanu

Dănuț Mănăstireanu

Teolog anglican, doctor în teologie, la Universitatea Brunel din Londra, cu o teză intitulată *Un model perihoretic al Bisericii. Eclesiologia trinitară a lui Dumitru Stăniloae* (publicată de Lambert Academic Publishing, Saarbrücken, 2012).

A predat la mai multe universități din țară: Universitatea Emanuel din Oradea, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj sau Universitatea din Oradea. În străinătate, a predat la: Eastern University din St. Davids, PA, în Statele Unite; Facultatea de Teologie Evanghelică din Osijek, Croația; Seminarul Teologic Internațional Baptist din Praga, Cehia.

A fost membru al Bordului de Garanți ai World Vision România (1995–2008) și Director pentru Credință și Dezvoltare pentru Regiunea Europei de Est și a Orientului Apropiat al World Vision International (1999–2016). Este membru al Bordului Inițiativei Ortodoxe a Mișcării Lausanne și cercetător asociat cu Institutul pentru Studii Creștin Ortodoxe din Cambridge.

A publicat: *Locul Scripturii în tradiția ortodoxă* (Cluj, Alma Mater, 2006); *Gerutyunits Anapat* [rom. Din robie, în pustie] – în limba armeană (Yerevan, Gasprint, 2007); *Nga Skllavaria na Shkretatira* [rom. Din robie, în pustie] – în limba albaneză (Tirana, World Vision, 2009); *After Liberation, Then What? Enabling and Protecting Communities in Post-Authoritarian Contexts* (WVI, Monrovia, Ca, 2012). A editat: *Oameni ai credinței, Oameni ai dreptății* (Iași, Adoramus, 2009) și, împreună cu Dorin Dobrințu, volumul *Omul evanghelic. O explorare a comunităților protestante românești* (Iași, Polirom, 2018). În curs de apariție: *Omul evanghelic, încotro?* (Iași, Polirom, 2025), editat împreună cu Dănuț Jemna).

Trăiește de circa cinci ani, împreună cu soția, la Glasgow, în Scoția, alături de cei doi copii și cinci nepoți.

În textul său din volumul *Omul evanghelic*, pe care l-am publicat în 2018 la Polirom¹, regretatul profesor Daniel Barbu vorbește despre invizibilitatea socială și politică a comunităților evanghelice din România și explorează cauzele, deloc nevinovate, care au condus la ignorarea, și nu de puține ori la demonizarea acestor comunități, cu contribuția semnificativă a intelectualilor români. Astfel, imaginea pe care o are despre evanghelici un cetățean român obișnuit este aceea a unei comunități retrograde, puțin educate, și care, pe deasupra, este străină de ființa națională: un conglomerat de venetici, care propovăduiesc „o altă evanghelie” decât cea pe care o aude românul pios duminică de duminică în biserică. Volumul colectiv mai sus amintit, ca și cel care urmează să fie publicat în viitorul apropiat, *Omul evanghelic, încotro?*, explorează, din diverse unghiuri, felul în care a fost construită această imagine prea puțin măgulitoare și încearcă să ofere corectivele de rigoare, folosindu-se, cât mai riguros posibil, de instrumentele puse la dispoziție de diverse discipline academice.

Acest volum de interviuri este, într-un fel, o continuare a demersurilor academice menționate anterior, punând la lucru instrumente narrative și biografice. Prin dialogurile cu cele nouă personalități care au acceptat să răspundă la întrebările noastre, încercăm să aducem înaintea celor interesați, indiferent de convingerile lor religioase sau de absența lor, o serie de destine exemplare, bărbați și femei care s-au format în comunități religioase de persuasiune protestant-evanghelică și care au realizat performanțe de excepție în domeniile vocaționale cărora li s-au dedicat.

¹ Daniel Barbu, „Invizibilitatea politică a omului evanghelic”, în volumul *Omul evanghelic. O explorare a comunităților protestante românești*, Dorin Dobrinu și Dănuț Mănăstireanu, coordonatori, Iași, Polirom, 2018, pp. 641–656.

În același timp, succesul profesional nu i-a îndepărtat de credință, deși confruntarea cinstită cu problematica complexă și uneori ambiguă a domeniilor lor de specialitate a condus adesea la crize, frământări, îndoieli și dileme. Desigur, credința, ca realitate personală, este trăită de fiecare dintre noi la intensități și în forme diferite, în diverse momente ale vieții, ceea ce face dificilă, și chiar ilicită orice comparație. Cu toate acestea, ne putem totuși oglindi în aceste povești de viață, regăsindu-ne – cum altfel decât parțial – în experiențele, inclusiv cele religioase, ale altora.

Cultura clasică pune în centrul eforturilor sale triada de valori – Bine, Frumos, Adevăr – căreia creștinii îi adaugă uneori o a patra: Comunitatea. Speranța noastră este ca această modestă punere în valoare a ceea ce au reușit să realizeze, prin eforturi considerabile și prin grația lui Dumnezeu, cele câteva personalități creștine cu care am dialogat aici, să constituie o ilustrare vrednică de admirat și urmat a acestui set de valori culturale și existențiale.

Trăim vremuri în care ne confruntăm cu o criză de modele pentru tânăra generație, dar și una în care practica veche de milenii a uceniciei spirituale a căzut în desuetudine, fiind înlocuită în mod curent de histrionismul meteoric și uneori ridicol al sportivilor de top, al vedetelor de *showbiz* sau al influencerilor din *social media*. În cele nouă istorii de viață pe care le oferim aici veți găsi, credem noi, în ciuda unicității lor, modele vrednice de urmat și motivare pentru propria formare profesională și spirituală.

Ideea acestei cărți s-a născut acum aproape douăzeci de ani, în urma impresiei puternice pe care mi-a lăsat-o lectura unui interviu cu un tânăr intelectual ortodox, pe care îl admiram în vremea aceea. Tocmai publicasem într-o revistă din Vest² o listă cu cincizeci de evanghelici români

² Dănuț Mănăstireanu, „Romanian Evangelicals with Doctorates

care susținuseră doctorate în teologie, în diverse universități din țară și din străinătate. Era vorba de o performanță de importanță capitală, după mai mult de un secol de persecuție și marginalizare a acestei minorități religioase în societatea românească, al cărei nivel de toleranță față de alteritate a fost dintotdeauna extrem de redus. Având la dispoziție aceste informații și fiind motivat de interviul evocat mai sus, am început să port o serie de dialoguri cu teologi evanghelici români, pe care le-am publicat în serial pe blogul personal, *Persona*³, într-o perioadă în care blogurile erau în mare vogă. Planul era ca, după un timp, atunci când se vor fi adunat suficiente asemenea dialoguri, acestea să fie aduse la zi și adunate într-o carte. Iată că, după atâția ani, a venit și vremea pentru asta.

Unul dintre aspectele interesante ține de evoluția gândirii intervievaților și a realizatorului interviurilor. Astfel, de la o perspectivă mai degrabă literalistă, fundamentalistă și patriarhală, specifică mediului evanghelic în care m-am format, sub impactul interacțiunii cu teologia ortodoxă, în timpul studiilor doctorale, am ajuns la o înțelegere mai degrabă sacramentală, liturgică și înrădăcinată istoric a credinței creștine, perspectivă care m-a condus, în urmă cu cincisprezece ani, la confirmarea ca membru al comunității anglicane. Am observat de asemenea că, așa cum era normal, cei intervievați treceau ei înșiși printr-un proces de schimbare. În același timp, am realizat că dacă rămân la ideea inițială, aceea a unei colecții de interviuri strict cu teologi evanghelici, cartea avea să fie, în mod inevitabil, foarte limitată ca anvergură. Pe de o parte, includea numai bărbați și risca să devină o expresie a patriarhalismului care domină mediul teologic creștin, dar și pe cel religios mai

in Theology”, *East-West Church Report*, 15, 1, 2007 – <https://www.eastwestreport.org/?view=article&id=357:romanian-evangelicals-with-doctorates-in-theology-danut-manastireanu>.

³ <https://danutm.wordpress.com>.

larg. Aceasta era o perspectivă cu care convingerile mele teologice feministe actuale nu se puteau împăca. Pe de altă parte, se limita doar la sfera teologiei academice.

Din asemenea considerente, am modificat proiectul și, pe lângă teologi, am adăugat un număr de intelectuali și specialiști din diverse discipline, bărbați și femei, atât din sfera științelor exacte, cât și a celor umaniste. Regretul meu este că numărul doamnelor care au acceptat să fie parte a acestui proiect este mult mai mic decât speram, iar vina pentru acesta îmi aparține în totalitate. Este drept că am primit câteva refuzuri și de la câțiva domni pe care i-am invitat. Se vedește că, din păcate, darul persuasiunii nu este unul care să-mi fi căzut la împărțeală.

Trebuie precizat că nu am ales neapărat cele reprezentative personalități din mediul evanghelic – sub raportul notorietății lor interne sau externe. De altminteri, detest astfel de clasificări și comparații. Cei care vi se destăinuie în acest volum nu sunt singurii ale căror parcursuri și performanțe profesionale ar merita cunoscute în mediul în care s-au format sau în afara acestuia. Lipsesc din carte, din diverse motive, o mulțime de oameni dragi mie. Mi-ar fi plăcut să pot include un dialog cu unul dintre cei mai importanți sculptori din România, cu o prietenă specialistă în științele educației, cu un specialist în științe politice (fost coleg la doctorat în Londra), cu un istoric specializat în istoria recentă, cu un pneumolog profesor universitar sau cu unul dintre cei mai traduși autori români – și mai sunt și alții. Toți aceștia au legături cu lumea evanghelică. Din păcate, n-a fost posibil și e greu de spus dacă va mai exista o dată viitoare, în această formulă.

Cu o singură excepție, pe care o veți identifica pe parcurs, toți cei cu care am dialogat în această carte îmi sunt prieteni de multă vreme. Cu unii dintre ei am crescut împreună, din vremea tinereții, am fost implicați în diverse proiecte comune, încă din perioada comunistă, și împreună

cu ei am visat la vremuri de libertate și la un context în care evanghelicii români să poată fi priviți ca cetățeni egali și demni de respect, ca toți ceilalți. În ce măsură s-a împlinit sau nu acest vis, îi las pe cititori să decidă.

Am avut șansa de a fi aproape și de a învăța de la acești oameni excepționali, dar și împreună cu ei, în diverse perioade din viață. Cu unii dintre ei am studiat împreună Scripturile, în biserici sau în grupuri mici, prin case ori ascunși în munți sub pretextul unor tabere, departe de ochii securiștilor care ne urmăreau. Împreună cu una dintre doamne, ne-am întâlnit ani de zile în casa noastră cu tineri artiști, povestind despre credință și despre artă, vizionând și povestind despre filme. Pe cealaltă doamnă am cunoscut-o din vremea când era o adolescentă sensibilă, în casa bunicilor ei. Tatăl unuia dintre cei intervievați mi-a fost mentor în anii studenției, în vreme ce tatăl altuia scria despre mine lucruri nu prea măgulitoare în cărțile lui (unele pe deplin meritate, altele nedrepte), ceea ce însă nu ne-a împiedicat să devenim prieteni foarte apropiați. În sfârșit, un altul, cel mai tânăr dintre cei nouă, a fost unul dintre cei mai buni studenți ai mei. Așadar, veți descoperi aici o „carte cu prieteni” și este un lucru care îmi produce enormă bucurie și de care sunt mândru, atât cât își poate permite un creștin să fie. Ea este, de asemenea, un elogiu adus prieteniei, o virtute clasică aflată pe cale de dispariție în lumea noastră superficială și narcisistă.

În centrul acestei cărți se află conceptul dinamic de *devenire*. El este implicit în fiecare pagină și reprezintă o invitație la formare și transformare, prin urmarea unor modele vii sau livești, ca și prin raportarea la standardele de excelență ale disciplinelor alese de cei cu care discutăm aici.

În miezul gândirii antropologice creștine se află ideea că omul a fost creat pentru a purta chipul unui Dumnezeu al iubirii, care ne-a creat pentru iubire și, implicit, pentru libertate. Conform aceleiași gândiri teologice, acciden-

tul căderii adamice și realitatea păcatului ne confruntă cu necesitatea absolută a salvării, care a devenit posibilă prin dăruirea de sine jertfitoare a Fiului lui Dumnezeu. Chipul lui Dumnezeu, afectat, dar nu obliterated, de cădere, este pentru noi astăzi, după întruparea lui Dumnezeu în istorie, chipul lui Cristos, în asemănarea căruia suntem chemați să creștem mereu, până când ne vom întâlni față în față și ne vom oglindi pe deplin în chipul său. Gândirea răsăriteană descrie procesul de care vorbim aici cu termenul de *theosis*, îndumnezeire. Perspectiva acestui concept trece dincolo de limitele unei înțelegeri îngust soteriologice, redusă la păcat și la scăparea de iad. Ea se referă la o devenire care implică complexitatea întregii noastre ființe și locul ei în lume, în vremea de acum și în veacul care va să vină. Numim toate acestea *Transfigurare*, de unde și titlul cărții de față.

În final, se cuvin câteva cuvinte despre chestiunile de natură tehnică. Volumul pe care-l țineți în mână este rodul a sute și sute de ore de muncă, de cizelări și de clarificări. În unele cazuri, distanța dintre interviul inițial și forma actuală a presupus revizuirii și actualizări. Fiecare dintre cei interviuați a făcut efortul, nu tocmai facil și nu totdeauna posibil pe deplin, de a traduce concepte complexe din jargonul profesional într-un limbaj pe cât posibil prietenos pentru nespecialiști.

O dificultate aparține au presupus-o interviurile realizate inițial în engleză (din diverse motive) și ulterior traduse. Din pricina distanței geografice și a programului extrem de încărcat al celui interviuat, unul dintre interviuri a fost realizat prin intermediul platformei Zoom, apoi transcris cu ajutorul unui program de inteligență artificială și verificat de cei doi participanți la dialog.

În acest proces, unul dintre ajutoarele cele mai prețioase mi-a fost oferit de bunul meu prieten Manu Rusu, un mic magician și un adevărat specialist în utilizarea inteligenței artificiale în slujba creativității umane. Fără asistența lui,

calitatea cărții ar fi avut mult de suferit. Totuși, responsabilitatea pentru forma finală a textului îmi revine în totalitate.

Ideea de a ilustra fiecare interviu cu o lucrare a Marianei Sain-Morar, artist plastic, o veche și bună prietenă, a fost primită cu entuziasm de cei intervievați, fiecare dintre ei alegându-și din portofoliul pictoriței o piesă care să reprezinte, metaforic, ideea centrală a dialogului nostru. Îi mulțumesc și domnului Traian Morar că ne-a pus la dispoziție fișierele grafice pentru aceste ilustrații. Sperăm din toată inima că această abordare va da un plus de greutate și de atractivitate cărții.

La fel, sunt recunoscător pentru efortul de a da strălucire și claritate textului făcut de editorul acestei cărți. Când am aflat că textul va fi editat de un doctor în filologie, o doamnă pe care o prețuiesc și o admir, am simțit că întreaga întreprindere se află în mâini sigure. Mii de mulțumiri, așadar, Rodica Bogdan. În final, mulțumesc Editurii Decenu.eu pentru că a preluat sarcina publicării acestei cărți.

Postfață

Teofil Stanciu

Interviul este o specie publicistică aparte, deoarece se materializează numai în colaborare – ca să existe un interviu, e nevoie de cel puțin doi oameni care se învoiesc să dialogueze. Însă, dacă ar fi să aleg o singură calitate a acestei specii, atunci cred că aș opta pentru *libertate*. Cu toate că orice interviu bun este atent dirijat prin întrebări, spațiul restrâns, de regulă, le oferă partenerilor de dialog posibilitatea să acopere mari suprafețe biografice și să adune un mănunchi semnificativ de idei din lumea interioară a celui interviuat.

Pentru ca această libertate să fie și revelatoare, este important ca întrebările să perforeze crusta conversațiilor banale și să permită accesul către universul cel mai intim al respondentului. Se stabilește astfel un pact de onestitate între cel care întreabă și persoana care își asumă riscul să răspundă. Dată fiind fluiditatea cu care curge un interviu – pentru că nu există două identice – imaginea cea mai potrivită mi se pare a fi cea a unui dans. Unul cu roluri dinamice, căci nu întotdeauna întrebarea conduce, ci, uneori, răspunsul stabilește parametrii pentru următoarea întrebare.

Găsesc fascinant că, dintr-un text relativ modest ca întindere, odată ce ai parcurs un interviu, poți face deja o schiță de portret al celui care a acceptat să se vulnerabilizeze. Mai degrabă „simți” (decât „știi”) că îl cunoști un pic mai bine și parcă ți-ar veni să-i întinzi mâna dacă-l întâlnești pe stradă, cu toate că nu vă cunoașteți. Dacă e bine realizat, un interviu nu ar trebui să fie plictisitor, ci, dacă mi

se permite un barbarism, *relatable* (nu avem un termen în limba română care să descrie succint această trăsătură, iar „prizabil” îmi pare mult prea strident).

În cazul în care citiți acest text la urmă, în ordinea impusă de aranjarea cărții, veți ști deja dacă interviurile de mai sus v-au absorbit preț de câteva ceasuri pe orbita existențială a altcuiva; dacă vi s-au deschis ochii către un orizont diferit al cunoașterii; și dacă v-ați imaginat alegând altă profesie sau tatonând o vocație neglijată. Cred că interviurile au și această capacitate, similară cu ficțiunea, de a te absorbi într-un univers care nu-ți aparține, dar pe care-l experimentezi cu intensitate, alături de protagonist. Tot ce am încercat să descriu până aici, am și trăit, cu diverse grade de implicare afectivă, citind dialogurile pe care Dănuț Mănăstireanu le-a dirijat abil, dar în care, din când în când, s-a scufundat el însuși, lăsându-se la rândul său explorat de propriile-i întrebări.

În cazul oricărei cărți la care lucrez, fișa postului (și conștiința meseriei) mă obligă să citesc fiecare text cu detașarea profesională care să-mi permită o perspectivă critică. Adesea însă cad în păcatul unei lecturi simpatetice, urmărind captivat firul argumentului sau destinul personajului. M-am lăsat pradă acestui „păcat” și în cazul de față. Și iată, mai jos, rezultatul.

Volumul este inaugurat de interviul care-l are ca protagonist pe Adonis Vidu, de care mă leagă niște intersecții biografice care mi-au rămas ulterior repere. Mi-a fost pentru scurtă vreme profesor de teologie și am fost cu atât mai curios să-i citesc parcursul și frământările. L-am regăsit schimbat și „îmblânzit” într-o câtva, dar totodată dispus să se confrunte cu teme grele și cu îndeletniciri solicitante. Lecturând răspunsurile lui, mi-am amintit că pentru Părinții pustiei (și nu numai), a face teologie înseamnă, în esență, a te ruga. Iar a te ruga înseamnă a-i duce pe oameni înaintea lui Dumnezeu și pe Dumnezeu înaintea oamenilor.

András Visky m-a fascinat cu smerenia lui încă de la prima noastră întâlnire față în față. Iar pe urmă, am descoperit repede o inteligență pătrunzătoare, o înțelepciune subversivă și un simț al umorului ascuțit și pedagogic. Dar în acest interviu am apreciat în mod deosebit repunerea lucrurilor într-o altă perspectivă: undeva între liturgic și ironic. Vocea lui lucidă îmi amintește permanent de vocația profetică a Bisericii.

Pe Corina Shtir am „cunoscut-o” grație acestui interviu. Între începuturile descurajante și performanțele academice și profesionale la care a ajuns, se distinge o tensiune ce poate susține un scenariu de film, în care voința și perseverența au rodit strălucit. O incontestabilă poveste de succes, cu toate ingredientele care să-i aducă suspans și emoție, dar una temperată de conștiința acută a faptului că nu realizarea de sine primează, ci slujirea celorlalți.

Cristian Măcelaru desfășoară dinaintea cititorilor o veritabilă partitură a existenței. Este mereu într-o orchestră, uneori dirijând, alteori predând bagheta altcuiva. Povestea lui se țese dintr-ale altora și se întrețese cu altele, vechi și noi. Probabil cel mai celebru tânăr dirijor român contemporan, rămâne lucid și se detașează de sine, ca să nu se lase devorat de propriul succes. Premiile și funcțiile importante sunt prilejuri de a mai face câte ceva pentru tineri, pentru România, pentru artă, pentru viața care nu se pierde.

Dănuț Jemna este o foarte bună ilustrare a omului pluri-vocațional, fără ca aceasta să-l facă superficial. A avut multe puncte de răscruce în viață, în care nu s-a temut de schimbări serioase, dar și-a asumat fiecare schimbare cu seriozitate și rigoare. Nu e chiar o raritate (însă nici foarte comun nu e) ca un universitar cu o carieră completă și solidă într-un anumit domeniu – în acest caz, statistică – să aibă și studii doctorale de patristică, și totodată să fie pastor. Dănuț este unul dintre teologii atenți la semnele vremurilor și care încearcă să scrie contextual, pentru congenerii săi.

Liviu Ciortuz întruchipează exemplar eforturile generației care a prins comunismul din plin și conștient, dar care a reușit să-și construiască o carieră științifică solidă în pofida piedicilor de toate soiurile. Două îmi par a fi constante ce se desprind din povestea sa: pasiunea pentru ucenicie și o incredibilă disciplină a perseverenței. Cuvântul care-mi vine în minte citindu-l este: temeinic.

A fost o surpriză plăcută să descopăr lucrările pictoriței Mariana Sain-Morar – nu sunt foarte multe în zona noastră confesională. Mai degrabă zgârcită la vorbă, a preferat să vorbească prin picturi – toate cele din acest volum îi aparțin. Am remarcat însă acea deschidere generoasă către *om* pe care am văzut-o la mai mulți artiști. Picturile reproduse în acest volum poartă o puternică marcă a transfigurării: sunt asemeni unor pasaje între lumi, precum icoanele.

Otniel Bunaciu a crescut în umbra unui părinte bine-cunoscut printre bapțiști în perioada comunistă – pastorul și profesorul de seminar Ioan Bunaciu. Și-a construit însă o carieră proprie, în cele din urmă, tot în teologie. Traseul său după 1989 urmează, practic, drumul parcurs de comunitățile evanghelice de la izolaționismul lor impus și autoimpus (din comunism) către interacțiunea treptată cu o societate în reșezare și redefinire. Un proces complex ce a inclus posibilități neașteptate, blocaje, replieri, nevoi, obstacole, victorii, iluzii, conflicte, drepturi câștigate etc. Diversele funcții deținute îi permit să aibă o viziune panoramică, bazată pe experiența directă.

Numele lui Radu Gheorghită nu poate fi separat de cunoscutul său părinte, unul dintre oamenii-cheie ai bapțiștilor din Oradea, în anii '80-'90 ai secolului trecut. Și așa se și plasează singur, între moștenirea căpătată, deloc simplu de gestionat, și cea pe care o dă mai departe. Meticulos și scrupulos, dascălul Radu Gheorghită este cunoscut pentru marea sa pasiune: memorarea Scripturii. Metoda lui este una profund protestantă: interacțiunea personală cu

textul sacru. Și totodată, una profund tradițională: teologia rămâne fundamentală pentru medierea interpretării.

N-am încercat să rezum aici interviurile pentru uzul oamenilor grăbiți, ci să sintetizez ceva din ce am „simțit” citindu-le. Este doar un exercițiu cu valoare ilustrativă și nimic mai mult. Poate funcționa însă și ca „momeală” pentru cei care vor un imbold înainte de a se apuca să citească.

Ca să încheiem rotund acest volum despre „devenire”, mă întorc la titlu. Păstrez sensul teologic bogat și consistent pe care-l stabilește Dănuț Mănăstireanu în textul inaugural, însă îmi voi îngădui câteva divagații cu iz filologic. Dacă veți avea curiozitatea, veți vedea că, în dicționare, termenul „transfigurare” se referă la schimbarea înfățișării. Astfel, primul sens este unul destul de superficial. Dar el merge apoi progresiv până la *transformare*. Același cuvânt descrie și schimbarea la față a Mântuitorului – și sărbătoarea creștină aferentă. Transfigurarea acoperă, așadar, toată paleta de schimbări de la cele mai superficiale până la cele mai profunde.

Aș remarca, de asemenea, că majoritatea celor intervievați, ca și interviewerul, au avut parte în viața lor de schimbări profesionale semnificative. Aproape toți interlocutorii fie nu mai lucrează în ariile pentru care s-au pregătit inițial, fie au ajuns la o zonă de fuziune dintre diverse domenii, care i-au determinat să trans-greseză granițele tradiționale. Pe urmă, mulți dintre ei au fost nevoiți să schimbe limba și țara temporar sau definitiv. Toate aceste modificări de traiectorie au schimbat con-*figurația* vieții și a ființei lor interioare. Dacă mai punem la socoteală și *metanoia* generată de credință, precum și devenirea ulterioară întru asemănarea cu Cristos, avem un tablou cu multe nuanțe ale transfigurării.

Transfigurarea nu are antonim, strict după dicționar, dar, în realitate, împietrirea pare să fie opusul acestei dinamici.

Și ce altceva este împietrirea decât idolatrizarea unui moment, refuzul oricărei *re-configurări*, deci o formă a morții?

Am început vorbind despre libertate și este momentul să revenim la această temă, dar pe un alt plan al realității. Căci libertatea dialogului nu ar avea substanță și sens fără libertatea interioară a persoanei. În absența libertății, nu este posibilă nicio transfigurare. Iar prezența acestei libertăți, însoțită de curaj, garantează premisele transfigurărilor necesare în circumstanțe oricât de vitrege sau de favorabile.